

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика - Гевгелија

Општина Дојран

ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН

ШТИП, 2012

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД НАУЧНО-СТРУЧНА ТРИБИНА
одржана на 20 април 2012 година во Дојран**

Издавач:

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА - ГЕВГЕЛИЈА**

Покровител:

**Г-дин Глигор Чабулев,
Градоначалник на Општина Дојран**

За издавачот:

Доц. д-р. Нако Ташков, Декан на ФТБЛ - Гевгелија

Редакција:

**Доц. д-р. Нако Ташков, ПРЕТСЕДАТЕЛ
доц.д-р Никола В. Димитров, ОДГОВОРЕН УРЕДИК
Доц.д-р Дејан Методијески, ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР
д-р. Тања Ангелкова, ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР
Доц.д-р Билјана Петревска, ЧЛЕН
Данче Гавриловска - Атанасовска, ЈАЗИЧНА РЕДАКЦИЈА**

Организационен одбор:

**Доц. д-р Нако Ташков, Декан, ПРЕТСЕДАТЕЛ
Доц. д-р Никола В. Димитров, ПРОДЕКАН, СЕКРЕТАР
Доц. д-р Златко Јаковлев
Доц. д-р Цане Котески
Доц. д-р Билјана Петревска
Доц. д-р Елизабета Митрева
Доц. д-р Драшко Атанасоски
Магдалена Кречева, Општина Дојран
Андреј Ангеловски, Општина Дојран**

Секретаријат:

**М-р Тања Ангелкова,
М-р Дејан Методијески,
М-р Душица Санева,
М-р Татјана Цалева,
М-р Наташа Колевска,
М-р Оливер Филипоски,
М-р Душко Јошески,
М-р Снежана Дагалева,
М-р Владимир Китанов
М-р Зоран Темелков,
М-р Анета Стојанова**

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	7
ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА МАРКОСКИ ДОЈРАНСКА КОТЛИНА.....	9
ПРОФ. Д-Р МАРИЈА АЦКОВСКА, ДОЦ. Д-Р НЕДА ПЕТРОВСКА ПОТЕНЦИЈАНИ ИЗВОРИ НА ФИНАНСИРАЊЕ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН...15	
ПРОФ. Д-Р ГОРДАНА ПАНОВА ЛЕКОВИТОСТА НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО.....	21
ПРОФ. Д-Р РИСТЕ ТЕМЈАНОВСКИ ПОДОБРУВАЊЕ НА ПАТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА ВО РЕГИОНОТ НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА ПОИНТЕНЗИВЕН ТУРИСТИЧКИ РАЗВОЈ.....	27
ДОЦ. Д-Р РУБИН ЗЕМОМ ПОПУЛАРИЗАЦИЈА НА АНТРОПОЛШКИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН КАКО МОЖНОСТ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ.....	39
ДОЦ. Д-Р ВИОЛЕТА МАЦОВА СРЕДСТВОТА НА ИПАРД ВО ФУНКЦИЈА НА ПОТТИКНУВАЊЕ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАН.....	53
ДОЦ. Д-Р МАРГАРИТА МАТЛИЕВСКА ОСВРТ НА ПРОЕКТОТ „СПАС НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО“	65

Доц. д-р Нако Ташков, м-р Тања Ангелкова, м-р Татјана Цалева ПЛАЖИТЕ ВО ФУНКЦИЈА ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКИОТ ПРОМЕТ ВО ОПШТИНА ДОЈРАН.....	75
Доц. д-р Никола В. Димитров, м-р Душко Јошески ОСНОВНИ СОЦИО-ЕКОНОМСКИ ПАРАМЕТРИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ТУРИЗМОТ ВО ОПШТИНА ДОЈРАН.....	81
Доц. д-р Дејан Илиев СО РАЗВОЈОТ НА РИБОЛОВНИОТ ТУРИЗАМ ДО ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА СЕЗОНА НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО.....	93
Доц. д-р Билјана Петревска ПРЕДВИДУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОБАРУВАЧКА ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН.....	101
Доц. д-р Елизабета Митрева, м-р Оливер Филипоски ПРИМЕНА НА СТРАТЕГИИ НА TQM (TOTAL QUALITY MANAGEMENT) ВО УНАПРЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА УСЛУГИТЕ ВО ТУРИЗМОТ.....	113
Доц. д-р Златко Јаковлев, м-р Влатко Пачешкоски ПРОГРАМИРАЊЕ НА СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНАТА АНИМАЦИЈА ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН.....	125
Доц. д-р Цане Котески, м-р Владимир Китанов СТРУКТУРА НА ПАТНАТА МРЕЖА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО ОПШТИНА ДОЈРАН.....	137
Д-р Марија Магдинчева – Шопова УЛОГАТА НА МАЛИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН.....	147

**Доц. д-р Нако Ташков, м-р Владан Андоновиќ, Доц. д-р Дејан Методијески,
Илија Лазаревски**

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ИНФОРМАЦИОНО УПРАВУВАЧКИ СИСТЕМ ЗА ОПШТИНА
ДОЈРАН.....155

Доц. д-р Никола В. Димитров,

Од идеја до реализација (ККК – „ПОЛИН“ – Полифункционална содржина на
туризмот во Општина Дојран).....161

Доц. д-р Драшко Атанасоски

ВЛИЈАНИЕТО НА СООБРАЌАЈНАТА ПОВРЗАНОСТ ЗА РАСТ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ
РЕГИОН.....171

М-р Ленче Насев

КУЛТУРНИТЕ И МУЗИЧКИТЕ МАНИФЕСТАЦИИ КАКО ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА
ТУРИЗМОТ ВО ГРАДОТ ДОЈРАН.....185

М-р Душица Санева, М-р Снежана Бардарова, М-р Горан Антонијевски

ГАСТРОНОМСКАТА ПОНУДА КАКО ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО
ДОЈРАН.....191

М-р Наташа Колевска, Јулија Наковска

ПОТЕНЦИЈАЛИ ЗА РАЗВОЈ НА ЕКОХОТЕЛИ ВО ДОЈРАН.....197

М-р Кристина Ковачевиќ

БИЗНИС ЕТИКАТА ВО ФУНКЦИЈА НА ДОЛГОРОЧЕН РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАН...209

М-р Ванѓа Димитриева – Кузамноска

СЕКОДНЕВНОТО КОРИСТЕЊЕ НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ НОСИИ ВО УГОСТИТЕЛСКИТЕ
ОБЈЕКТИ КАКО ЕДНА РАЗВОЈНА ТОЧКА ЗА УСОВРШУВАЊЕ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ
РЕГИОН.....219

**М-р Марина Радосављевиќ-Бољчева, М-р Зоран Темелков, М-р Костадинка
Чабулева**

ИПА ФОНДОВИ: МОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ
РЕГИОН.....225

Бранко Бизоев

ДЕСТИНАЦИСКАТА МЕНАџМЕНТ КОМПАНИЈА КАКО МОЖНОСТ ЗА ПОГОЛЕМА
АФИРМАЦИЈА НА КУЛТУРНИТЕ И ГАСТРОНОМСКИ ВРЕДНОСТИ НА ДОЈРАНСКИОТ
РЕГИОН.....233

Тихомир Ручкоманов

ДОЈРАНСКА БАРТЕР БЕРЗА.....245

Петранка Чалков

РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРАТА ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН.....253

Ефимова Елизабета, Дукова Маја

АЛТЕРНАТИВНИ ФОРМИ НА ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН.....261

ЗАКЛУЧОЦИ269

ПРЕДГОВОР

Организаторите и реализаторите на Научно-стручната трибина „Туризмот во дојранскиот регион“ одржана на 20. април 2012 година во Стар Дојран, ја исполнија дадена обврската дадена на почетокот, а тоа е издавање на Зборник на трудови.

Со успешно менаџирање, Редакцијата на Зборникот, на стручната и пошироката јавност им ги претставува сите 28 трудови презентирани на трибината.

Дојранскиот регион е еден од најразвиените туристички простори во источниот дел од Република Македонија кој дава, но и може да даде уште многу разновидни туристички услуги и производи.

Се надеваме, идеите изнесени во Зборникот ќе претставуваат добра основа за изработка на Стратегија за развој на туризмот во Дојранскиот регион и имплементација на истата.

Редакцијата, на сите субјекти им се заблагодарува за добронамерните сугестии и помош околу издавањето на Зборникот.

Редакција

Доц. д-р Маргарита МАРЛИЕВСКА¹⁶

ОСВРТ НА ПРОЕКТОТ “СПАС НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО”

АПСТРАКТ

Фокусот на овој труд е насочен кон активностите преземени со цел превенирање на еколошка катастрофа која се закануваше на Дојранското Езеро. После 1985 година, како резултат на неконтролираното испуштање вода, подолготрајните суши и преголемото испарување, количеството вода во Дојранското Езеро се намалуваше. Соочена со еколошки проблем од поголеми размери, Владата на Република Македонија покренала иницијатива “Спас на Дојранското Езеро”.

Цел на истражувањето е да го презентира начинот кој се презеде за доведување дополнителни количини вода, преку хидросистем чија изградба започна во 2001 година, а првите количини вода се испумпаа во 2003 година. Токму затоа, разгледуваниот период е 2001 – 2005. Од таа причина, предмет на истражување беа податоците за нивото на водата во Дојранското Езеро пред започнување со работа на хидросистемот, и после.

Врз основа на спроведената анализа на податоците за движењето на нивото на водата во Дојранското Езеро за периодот 2001 – 2005, може да се констатира дека состојбата со количеството вода е подобрена. Сепак, не може со сигурност да се заклучи дека испумпувањето на дополнителна количина вода во Дојранското Езеро е единствената причина за покачување на нивото на водата. Секако дека кон подобрување на состојбата придонесоа и пообилните врнежи.

Клучни зборови: Дојранско Езеро, води, животна средина.

¹⁶ Доц. д-р Маргарита Матлиевска, Економски факултет, Универзитет “Гоце Делчев” – Штип, ”Крсте Мисирков” бб, margarita.matlievska@ugd.edu.mk.

ВОВЕД

*“И Земјата полека се врти
за да не ги истури своите реки и езера!”*
непознат автор

Дојранското Езеро се наоѓа на крајниот југоисточен дел на Република Македонија. Со својот слив во географски поглед претставува целина, која е поделена со административно-државната граница меѓу Република Македонија и Република Грција. Вкупната површина на сливот изнесува 270 km², од кои околу 32% и’ припаѓаат на Република Македонија, а остатокот е во рамките на територијата на Република Грција.

Претпоставените годишни испарувања во Дојранското Езеро изнесуваат од 690 - 1100 mm, а просечните врнежи околу 634 mm/годишно. Овие податоци укажуваат на фактот дека во одредени периоди, испарувањето на водата од Езерото е двапати поголемо од врнежите.

Поради неконтролираното испуштање на вода после 1985 година, преголемото испарување, како и поради подолготрајната суша, Дојранското Езеро се соочуваше со еколошка катастрофа од големи размери. За нејзино превенирање, Владата на Република Македонија во 1999 година донесе одлука за прогласување на елементарна непогода и покрена иницијатива за спас на Дојранското Езеро.¹⁷

Согласно законските надлежности, носител на проектот “Спас на Дојранско Езеро” беше Министерството за животна средина и просторно планирање. Основна цел на проектот беше обезбедување на дополнителни количини вода за Дојранското Езеро.

ГЕНЕРАЛНИ ФАКТИ

Во согласност со преземената Иницијатива на Владата и со почетна финансиска помош од програмата Телеком, се изработи Главен проект и останатата техничка документација за изградба на хидросистем за доведување на дополнителни количини вода во Дојранското Езеро од алувијалниот издан Ѓавато, Богданци.

Според Главниот проект, планирано беше хидросистемот да биде повеќенаменски, и тоа за:

¹⁷Иницијативата за спас на Дојранското Езеро беше потврдена на 15-тата седница на Владата на Република Македонија (09.03.1999) и заведена под број 23-1312/1 на 12.03.1999.

- Доведување на дополнителни количини вода во Дојранското Езеро
- Наводнување на нови површини од околу 1000 ха во Богданско-Ѓавачко-Дојранскиот регион
- Водоснабдувањенарегионот
- Изградба на хидроелектрана Топлец.

Со направените проекции, хидросистемот со искористеност 90% од својот капацитет може да доведува околу $28 \times 10^6 \text{ м}^3$ вода годишно во Дојранското Езеро. Со оваа количина вода за ревитализација на Езерото, потребно е хидросистемот да испумпува вода најмалку 10 до 12 години (при годишен губиток на вода од 10 до $15 \times 10^6 \text{ м}^3$).

Градежните работи за изградба на хидросистемот започнаа во мај 2002 година и завршија кон средината на 2003 година. Во тој период се реализираше изградбата на:

- Десет бунари поставени на потег во должина од 1,5 км. (секој со потопна пумпа). Капацитетот на секој бунар е 100 л/с што овозможува капацитет на системот од 1000 л/с.
- Цевковод (два потисни, еден гравитационен и еден цевковод под притисок) со должина од 19,3 км, кој завршува со отворен трапезен канал во должина од 600 м преку кој протекува вода во Езерото. Пречникотна челичните цевки е 914,6 мм.
- Изливни базени Богданци и Дојран (капацитет 300 м^3) на надморска височина од 240 м.н.в и 209 м.н.в.
- Препумпна станица со резервоар со капацитет од 600 м^3 на кота 120 м.н.в, со 6 хоризонтално поставени пумпи со капацитет од 200 л/с.
- 2x35 кв далновод од ТС 35/10 кв Ѓавато до отцеп од далновод Валандово – Гевгелија.
- 2x10 кв вод од ТС 35/10 кв Ѓавато до ТС 10/04 препумпна станица Ѓавато.
- 10 кв вод од ТС 35/10 кв Ѓавато до десетте бунари.
- Трафостаници: ТС35/10 кв Ѓавато; 5 броја ТС 10/04 кв 1x400 КВА на бунарско подрачје и ТС 10/04 кв 2x1600 КВА на препумпна станица Ѓавато.

Вкупната вредност е проценета на околу 16 милиони евра.

Извори на финансирање на проектот “Спас на Дојранско Езеро” беа:

- Телекомпрограма
- Министерство за животна средина и просторно планирање
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Министерство за финансии

- Швајцарски компензационен фонд
- ЈП Електростопанство на Македонија (сопствени средства)
- Влада на Република Македонија (средства за експропријација)

За управување со хидросистемот, во 2002 година Владата со одлука го формира ЈП за водостопанисување на хидросистемот Дојранско Езеро. Основнидејносни претпријатието се:

- Искористување на водите за земјоделство
- Собирање, пречистување и дистрибуција на вода за пиење и прехранбена вода
- Изградбана хидроградежни објекти
- Проектирање
- Инженеринг.

Во разгледуваниот период (2001 – 2005) хидросистемот вршеше само една функција која се однесува на испумпување водни количества во Дојранското Езеро.

СОСТОЈБАТА СО ВОДОСТОЈОТ НА ДОЈРАНСКОТО ЕЗЕРО

Според доставените податоци врз база на мерењата од Управата за хидрометеоролошки работи, за период 2001 – 2005, состојбата со нивото на водата во Дојранското Езеро е претставена табеларно и графички. Даденото ниво на водостој се мери на “0” кота (нулта кота), односно на 144,93.

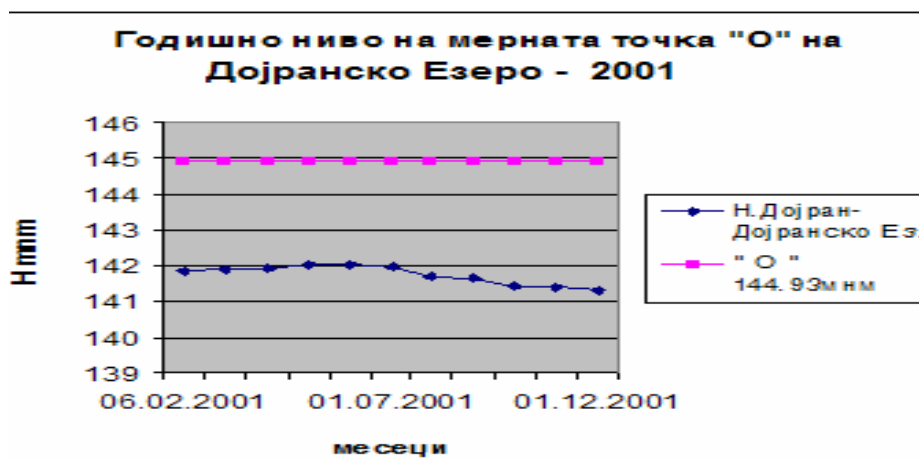
Од Табелата бр. 1 се забележува дека во почетните зимски месеци од 2001 год., како и во пролетните месеци, водостојот на езерото е повисок споредбено со летните месеци. Такавата состојба продолжува и во текот на месеците во есенскиот период. Интересен е податокот дека во текот на цела 2001 год. нивото на водата е понизок од нултата квота. Најголемо приближување е нотирано во месец март, по што следат месеците февруари и јануари (141,92; 141,89 и 141,85 респективно).

Табела 1
Нивото на водостојот во 2001 год.

2001	Н. Дојран – Дојранско Езеро	кота 144,93 ("0" кота)
Јануари	141, 85	144,93
Февруари	141, 89	144,93
Март	141, 92	144,93
Април	142, 06	144,93
Мај	142, 05	144,93
Јуни	141, 97	144,93
Јули	141, 71	144,93
Септември	141, 65	144,93
Октомври	141, 45	144,93
Ноември	141, 41	144,93
Декември	141, 31	144,93

Квантитативните податоци прикажани во Табелата бр. 1 може визуелно подобро да се согледаат во Графиконот бр.1.

Графикон 1
Нивото на водостојот во 2001 год.

ТУРИЗМОТ ВО ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН

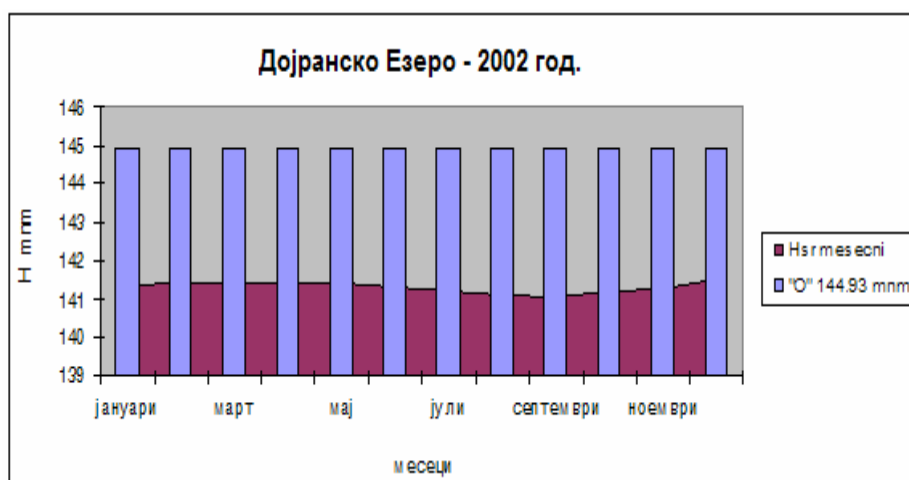
ДОЈРАН, АПРИЛ, 20. 2012

Понатошошното следење на нивото на водостојот на Дојранското Езеро во периодот 2002 – 2005 год. е претставено последователно во Табелите бр. 2-5. Истите се придружени со графички прикази дадени во Графиконите бр. 2-5.

Табела 2
Нивото на водостојот во 2002 год.

2002	Н. Дојран – Дојранско Езеро	кота 144,93 ("0" кота)
Јануари	141,36	144,93
Февруари	141,41	144,93
Март	141,42	144,93
Април	141,43	144,93
Мај	141,44	144,93
Јуни	141,34	144,93
Јули	141,21	144,93
Август	141,13	144,93
Септември	141,13	144,93
Октомври	141,13	144,93
Ноември	141,13	144,93
Декември	141,13	144,93

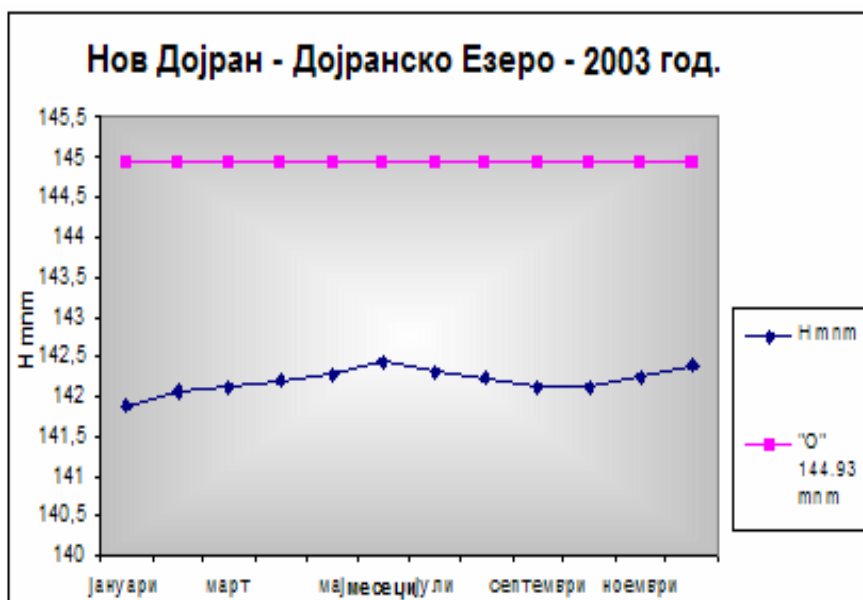
Графикон 2
Нивото на водостојот во 2002 год.

Табела 3
Нивото на водостојот во 2003 год.

2003	Н. Дојран – Дојранско Езеро	кота 144,93 ("0" кота)
Јануари	141,87	144,93
Февруари	142,05	144,93
Март	142,11	144,93
Април	142,19	144,93
Мај	142,28	144,93
Јуни	142,44	144,93
Јули	142,30	144,93
Август	142,21	144,93
Септември	142,10	144,93
Октомври	142,10	144,93
Ноември	142,23	144,93
Декември	142,37	144,93

Графикон 3
Нивото на водостојот во 2003 год.

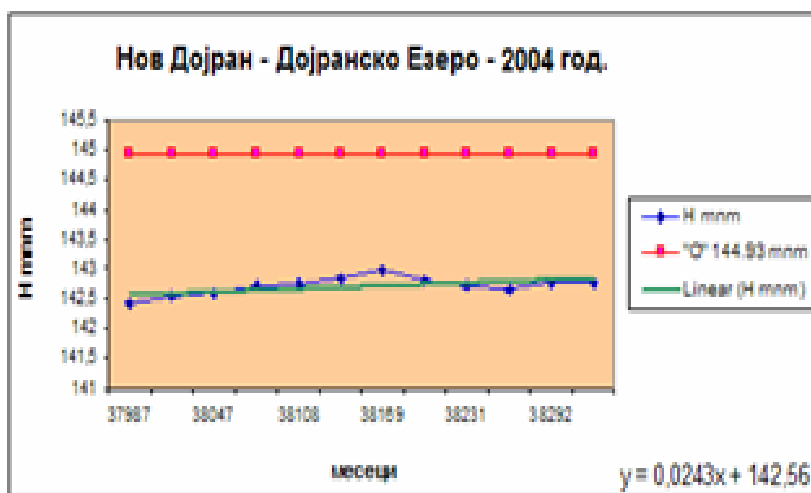

Табела 4

Нивото на водостојот во 2004 год.

2004	Н. Дојран – Дојранско Езеро	кота 144,93 ("0" кота)
Јануари	142,43	144,93
Февруари	142,53	144,93
Март	142,59	144,93
Април	142,73	144,93
Мај	142,75	144,93
Јуни	142,83	144,93
Јули	142,97	144,93
Август	142,81	144,93
Септември	142,71	144,93
Октомври	142,65	144,93
Ноември	142,79	144,93
Декември	142,79	144,93

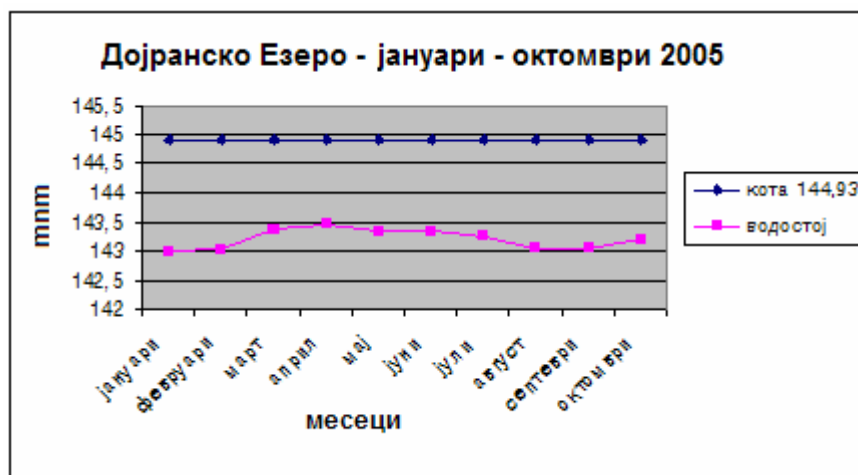
Графикон 4
Нивото на водостојот во 2004 год.

Табела 5
Нивото на водостојот во 2005 год.

2005	Кота 144,93	Водостој
Јануари	144,93	142,98
Февруари	144,93	143,03
Март	144,93	143,37
Април	144,93	143,45
Мај	144,93	143,35
Јуни	144,93	143,35
Јули	144,93	143,25
Август	144,93	143,06
Септември	144,93	143,06
Октомври	144,93	143,21

Графикон 5
Нивото на водостојот во 2005 год.

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Врз основа на презентираниите податоци, додека системот беше во изградба (2001 год., 2002 год. и првата половина од 2003 год.), нивото на водата се движеше околу 141 mm.

После 2003 год., откако системот беше пуштен во употреба и започна да доведува дополнителни количини вода во Дојранското Езеро, заклучно со 2005 год., нивото на водата се искачи до 143,45 mm.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Врз основа на истражувањето, евидентно е дека хидросистемот помогна во зголемување на количеството вода во Дојранското Езеро, што беше и негова основна намена. Сепак, не може да се изведе заклучокот дека испумпувањето на дополнителна количина вода во Дојранското Езеро е единствената причина за покачување на нивото на водата. Секако дека кон подобрување на состојбата придонесоа и пообилните врнежи.

РЕЗИМЕ

Водите се клучен природен ресурс за секоја земја. Оттаму произлегува и неопходноста од нивна заштита и зачувување. Македонија е земја која не излегува на море, но која се гордее со своите природни езера, од кои три се поголеми: Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро. Токму затоа, вниманието кое им се посветува од аспект на нивна заштита е исклучително. За тоа зборува и проектот “Спас на Дојранското Езеро” - иницијатива покрената од Владата на Република Македонија во 1999 година. Во рамки на проектот, меѓу другото, се изгради и хидросистем чија главна функција беше доведување на дополнителни количини вода во Дојранското Езеро. Оваа потреба произлезе после подолготрајното испумпување на неговите води, што се закануваше драстично да го намали нивото на водата и да предизвика еколошка катастрофа.

Изградбата на хидросистемот започна во 2001 година, а првите количини вода се испумпаа во 2003 година. Токму затоа, разгледуваниот период е 2001 – 2005. Имено, намерата беше да се направи разлика во нивото на водата во Дојранското Езеро пред започнување со работа на хидросистемот, и после.

Анализирањето на податоците укажува дека е евидентно зголемување на количеството вода после отпочнувањето со работа на хидросистемот, што може посредно да посочи на заклучокот дека еколошката катастрофа која му се закануваше на Дојранското Езеро е навремено и соодветно превенирана. Сепак, за поопстојни констатации, неопходно е да се изврши истражување на подолг временски период.

ИЗВОРИ НА ПОДАТОЦИ

Заклучок на Владата на Република Македонија од 15-тата седница, одржана на 9 март 1999 (заведена со архивски број 23-1312/1 на 12 март 1999).

Интерни материјали од Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија

Информации доставени од Министерството за животна средина и просторно планирање до Влада на Република Македонија

www.moerpp.gov.mk

Стенографски белешки од 66-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 30 август 2007 година.

Стенографски белешки од 62-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 25 јуни 2009 година.